

SZW

Planbureau van de Sociale Zaken
en Woningbouw

nummer 4, januari 2007

Gemeente-info

Armoedebestrijding

Armoedebestrijding

Wat is armoede en hoe ziet het eruit in Nederland? Fotograaf Geert van Kesteren bracht het in beeld in de fototentoonstelling 'Schraal'. De beelden laten duidelijk zien dat armoede méér is dan een laag inkomen. Het gaat vooral om een gebrek aan toekomstperspectief door een combinatie van werkloosheid, schulden, onvoldoende opleiding, beperkte taalvaardigheid, sociaal isolement en/of gezondheidsproblemen. Gemeenten hebben bij de aanpak van veel van deze problemen een regiefunctie.

In dit nummer vertelt de gemeente Rheden over een nieuw programma om alleenstaande moeders aan het werk te helpen. Ook Zaanstad probeert 'moeilijke' groepen te bereiken, door mensen uit die groepen zelf op te leiden tot 'gids'. Tilburg en Houten pleiten voor een creatief armoedebeleid: gemeenten kunnen meer beleidsruimte nemen dan ze nu vaak doen. En in Helmond worden klanten van de voedselbank verleid tot deelname aan alfabetiseringscursussen. Tot slot leest u over de armoedebeleidsmeter, een instrument om het armoedebeleid door te lichten.

Fototentoonstelling

Geert van Kesteren fotografeerde verborgde armoede in Nederland met name in de foto tentoonstelling 'Schraal'. De tentoonstelling is een van de vele initiatieven om met mensen voorbij de armoede heen te kijken. Het is een initiatief van de Nederlandse Vereniging van Gemeenten (NVG) en de Nederlandse Vereniging van Gemeentebesturen (NVG) in samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Gemeentebesturen (NVG) en de Nederlandse Vereniging van Gemeentebesturen (NVG).

Maatregelen voor kwetsbare groepen

Het Nationaal Actieplan ter bestrijding van armoede en bevordering van arbeidsparticipatie (NAP) geeft een overzicht van de maatregelen die nodig zijn om de risico's op armoede en sociale uitsluiting te verminderen. Kwetsbare groepen zijn ouderen, huishoudens met kinderen, mensen van niet-westerse afkomst en werklozen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Betaald werk is de beste manier om uit de armoede te komen. Een belangrijke doelstelling uit het NAP 2006 is daarom de bevordering van participatie door betaald werk, scholing en/of maatschappelijk zinvolle activiteiten.

Benutting regelingen stimuleren

Onderzoek wijst keer op keer uit dat niet iedereen die er recht op heeft gebruikmaakt van inkomensondersteunende regelingen. Denk aan huurtoeslag, kinderopvangtoeslag, zorgtoeslag, langdurigheidstoeslag, tegemoetkomingen in de schoolkosten en bijvoorbeeld kwijtschelding van (lokale) belastingen. Deze mensen kunnen onnodig in de financiële problemen raken. In het kader van de armoedebestrijding is het dan ook van belang dit zogenoemde 'niet-gebruik' terug te dringen. Bijvoorbeeld door de aanvraagprocedures en regelingen zo simpel mogelijk te maken en goede voorlichting te geven of aanvragers te ondersteunen bij het invullen van formulieren.

Samenwerking is cruciaal

Hoe bereik je de groep 'niet-gebruikers'? Voor gemeenten alleen is dat een lastige opgave, maar samenwerking met bijvoorbeeld scholen, ouderenwerk, vluchtelingenorganisaties en voedselbanken kan goede resultaten opleveren. Deze organisaties kunnen fungeren als kanaal om toegang te krijgen tot bepaalde kwetsbare groepen. Ook kunnen activiteiten gecombineerd worden. Als bijvoorbeeld een organisatie voor ouderenwerk huisbezoeken aflegt, kan de inkomenspositie van de oudere als specifiek aandachtspunt worden meegenomen.

Meer weten?

Het NAP 2006 beschrijft de maatregelen waarop de overheid wil inzetten om armoede en sociale uitsluiting te verminderen. Het rapport is te downloaden via www.gemeenteloket.nl. Nieuws over en voorbeelden van gemeentelijk armoedebeleid vindt u op www.armoedebeleid.nl.

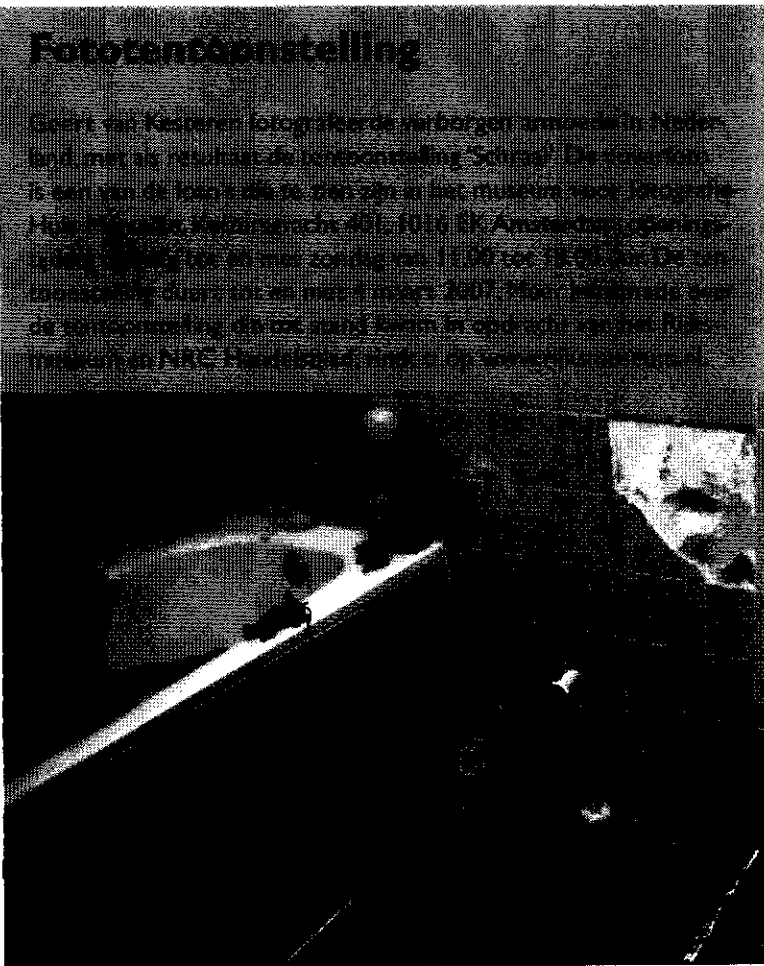

Foto Bert Jansen

naar lesbank

Nederland kent ongeveer 1,3 miljoen laaggeletterde autochtonen: mensen die niet of onvoldoende kunnen lezen of schrijven. In Helmond bedachten ze een onorthodoxe manier om deze groep te bereiken: via de voedselbank. Aan het woord is Jan-Willem Bouwman van ROC Ter AA.

Waarom zijn autochtone laaggeletterden moeilijk te bereiken?

"In veel gevallen gaat het om mensen die hun vertrouwen in de maatschappij verloren hebben. Ze hebben geleerd zichzelf te redden, maar zijn meestal afhankelijk van anderen. Ze leven vaak teruggetrokken. In tegenstelling tot bij allochtonen speelt daarbij schaamte een grote rol, ondanks dat de oorzaak van hun laaggeletterdheid vaak buiten hun schuld ligt. Kortom, de drempel om naar een cursus te gaan is erg hoog."

Hoe kwam u op de voedselbank?

"Het idee komt uit het actieplan voor alfabetisering dat we in Helmond hebben opgesteld een paar jaar geleden. We brachten de instellingen in beeld die met laaggeletterden te maken hebben, zoals welzijnsorganisaties, ouder- en vrijwilligersorganisaties. Zo kwamen we in contact met de voedselbank. Theo Duijmelings, (belangenbehartiger van laaggeletterden en zelf ex-analfabeet) leidde ons naar de voedselbank. Hij is al jarenlang actief in de werving van laaggeletterden, in samenwerking met ROC Ter AA."

Wat is het geheim van het succes?

"De lessen vonden plaats bij de voedselbank. De vrijwilligers die bij de voedselbank werken kennen de klanten goed: die komen iedere week en zo ontstaat een vertrouwensrelatie en worden zaken bespreekbaar. Een aantal van de vrijwilligers, zoals de initiatiefneemster van de voedselbank Eliane van Bakel, is zelf ook laaggeletterd. Als klanten zien dat zij de cursus volgen en er positief over zijn, helpt het ze over de streep. De locatie blijkt cruciaal te zijn: nu

de voedselbank is verhuisd en er tijdelijk geen lesruimte is in het gebouw is, keldert de deelname. Ook nieuwe deelnemers die zich aangemeld hadden komen niet. Ze moeten nu naar het ROC en dan blijkt de drempel toch te hoog. Een vertrouwde omgeving, dichtbij de deelnemers is dus randvoorwaarde nummer één."

Wat is de rol van de gemeente?

"De gemeente financiert niet alleen de cursus, maar ook de eigen bijdrage van de deelnemers. We overleggen regelmatig over de werving van 'moeilijke doelgroepen' en werken daarbij nauw samen. Zo hebben we bijvoorbeeld ook gezamenlijk een project opgezet bij het Helmondse vuilverwerkingsbedrijf Blink om de laaggeletterde werknemers daar te scholen."

Wat levert dit initiatief op?

"Het is echt een succes. Tot nu toe hebben zo'n 18 klanten van de voedselbank de cursus gevolgd. Een aantal van hen is doorgestroomd naar andere cursussen van het ROC. We zien dat als ze eenmaal de eerste stap hebben gezet er een nieuwe wereld opengaat."

Prijswinnend project

Het Helmondse initiatief kreeg in 2005 de Nationale Alfabetiseringsprijs (derde prijs).

"De voedselbank: te gekke vindplaats van analfabeten", oordeelde de jury onder meer.

Staatssecretaris Rutte van Onderwijs en prinses Laurentien reikten de prijs uit aan Eliane van Bakel, initiatiefneemster van de Helmondse voedselbank, Theo Duijmelings, medewerker van de Stichting Belangenbehartiging Alfabetisering en Jan-Willem Bouwman van ROC Ter AA.

Tilburg geeft vertrouwen

De gemeente Tilburg heeft haar armoedebeleid opnieuw uitgevonden. Toegegeven, ze moet het beleid nog waarmaken, maar de visie stáát. Het actieprogramma is eind december aangenomen. De kern bestaat uit meer vertrouwen geven aan cliënten en aanpak van de bureaucratie.

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in Tilburg stond armoedebeleid bij alle partijen hoog op de agenda. Na de formatie van het nieuwe centrumlinkse college (april 2006) is meteen een onderzoek in gang gezet naar het armoedebeleid. Wethouder Gon Mevis (GroenLinks): "Tilburg voerde een actief armoedebeleid met onder meer goede schuldhulpverleningstrajecten, maar toch groeide het aantal mensen dat in armoede leefde gestaag. Er kwam zelfs nog een voedselbank bij."

Blind uitvoeren

Uit het Tilburgse onderzoek bleek dat de uitkeringen te laag zijn voor mensen die er langdurig van moeten leven. Daarnaast gaat het vaak mis als levenssituaties veranderen. Echtscheiding, overgang van WW naar WWB, verhuizing: het zijn allemaal veranderingen die de financiële positie van de cliënt een behoorlijke tik kunnen geven. Mevis: "Tegen de tijd dat het gewijzigde bedrag waarop mensen recht hebben, is toegekend, staan de deurwaarders al op de stoep." De wethouder ziet twee redenen voor de trage werking van de ambtelijke molen van de sociale zekerheid. "Er is een gebrek aan vertrouwen in de cliënt. Voordat iemand de benodigde 300 euro extra ontvangt, moeten vele stappen gezet worden waarbij iedere betrokken ambtenaar uitzoekt of dat bedrag rechtmatig is. Hulpverleners vertrouwen onvoldoende op elkaars professionaliteit. Als een gezinscoach tegen de corporatie zegt dat een bepaalde verbouwing in huis nodig is, moet de corporatie dat blind uitvoeren en niet eerst zelf toetsen. De sociale zekerheid zit vol met eigen eisen, budgetten en verantwoordingsystemen. Cliënten hebben het flink gehad met al die procedures en regels, en het is niet verwonderlijk dat zij geen vertrouwen meer hebben in de sociale zekerheid. We moeten de complexiteit van onze regelgeving niet onderschatten. Eigen verantwoordelijkheid verwordt tot 'zoek het maar uit!'"

Uitkering op tijd

Het Tilburgse beleid van de toekomst staat in het teken van vertrouwen. Voor cliënten betekent het dat ze de uitkering op tijd krijgen, óók als dat binnen drie dagen

Foto Persbureau Van Eindhoven (John Schouten)

nodig is. Daarnaast staan in het actieprogramma verruiming van de schuldhulpverlening, automatische verstrekking van gelden waar mensen recht op hebben en automatische kwijschelding van gemeentelijke belastingen.

De hulpverlener aan wiens expertise de cliënt de meeste behoefte heeft, wordt verantwoordelijk voor deze cliënt. Om deze ambitie te realiseren, brengt Tilburg onder meer honderden hulpverleners in de stad met elkaar in gesprek zodat zij elkaars professionaliteit gemakkelijker gaan accepteren. Mevis: "In de ketensamenwerking gaan we zoeken naar beperking van de eigen rol, en de focus komt te liggen op ondersteuning van elkaar. We moeten niet allemaal integraal casemanagement willen voeren. Dat veronderstelt overigens wel een andere houding van medewerkers. Zij moeten meer kijken naar de ruimte die regels bieden en die vervolgens beter benutten." In workshops krijgen medewerkers gelegenheid met elkaar in gesprek te gaan over ruimhartigheid en de regels die ze daarbij tegenkomen." Vooral die waarvan ze last hebben zijn natuurlijk interessant", besluit Mevis.

Meer informatie

Wilt u meer over het armoedebeleid in Tilburg weten? Neem dan contact op met Ralf Embrechts, programmanager Armoede telefoon (013) 542 98 10, e-mail: r.embrechts@tilburg.nl. Of kijk op www.tilburg.nl/raad, kies actueel en 'Actieprogramma armoedebeleid'.

Wees creatief!

Het idee kreeg binnen enkele minuten vorm in het hoofd van Piet Woudt, destijds beleidsmedewerker Sociale Zaken. Binnen veertien dagen stond de nieuwe, verkorte procedure en sindsdien is het toekennen van bijzondere bijstand in veel gevallen een kwestie van tien minuten. Typisch Houten, vindt Woudt.

"Ik kwam op het idee van een verkorte procedure door dat we geen categoriale voorzieningen meer mochten verstrekken. We verwachtten hierdoor meer individuele aanvragen, terwijl de WWB ons vraagt meer tijd aan re-integratie te besteden en minder aan administratie. De aanvraagprocedure voor bijzondere bijstand is verkort door aanwezige gegevens te gebruiken, de formulieren te vereenvoudigen en de casemanager beslissingsbevoegdheid te geven (zie kader, red.). Onze wethouder (ChristenUnie) vindt ontregeling erg belangrijk en de sfeer is hier ambitieus. Daardoor was mijn plan binnen twee weken operationeel. Dát is Houten."

Lef

"Creatief armoedebeleid is vooral een kwestie van willen en lef hebben. Als wij een idee hebben waarvan we niet zeker weten of het wettelijk is toegestaan, pakken we de telefoon en vragen het de Gemeentelokettelefoon. Zo hebben we (bijvoorbeeld) de vraag gesteld of we minima computers in bruikleen mogen geven. Het ministerie heeft het voor ons uitgezocht, en toen bleek dat we het niet mochten doen onder de vlag van bijzondere bijstand, maar dat het wel past in minimabeleid. Zo kun je ruimte pakken. Ik merk dat veel gemeenten wel belangstelling hebben voor onze aanpak, maar die beleidsruimte niet durven nemen. Ze denken dat onze vereenvoudigde procedure niet mag van hun accountant of van het ministerie. Of het functiewaarderingsysteem staat niet toe dat de casemanagers beslissingsbevoegdheid krijgen. Dan denk ik: wees slim en zorg dat het in iemands functie past. Als het hogere management sputtert, verkoop je het idee zo dat het wél past. Noem het 'finetunen': daar heeft niemand bezwaar tegen."

De verkorte procedure in Houten: hoe werkt het?

De verkorte procedure voor het aanvragen van bijzondere bijstand is bedoeld voor cliënten die al bekend zijn bij de gemeente. De ingrediënten: gebruik van bekende gegevens, beslissingsbevoegdheid voor de casemanager, vereenvoudigde formulieren door samenvoeging en deels standaardisatie. Aanvragen van bestaande cliënten toetst Houten alleen nog aan de criteria of de kosten werkelijk gemaakt zijn en of het bedrag in verhouding staat tot het geleverde. Het aanvraagformulier en de beschikking zijn samengevoegd op één formulier dat gekoppeld is aan de basisadministratie. De casemanager toetst de aanvraag op de twee vragen en heeft mandaat beslissingen te nemen. De procedure is of te handelen in tien minuten.

Meer informatie

Wilt u meer weten over de aanvraagprocedure van bijzondere bijstand in Houten? U kunt contact opnemen met Piet Woudt telefoon (030) 63 92 191, of e-mail: piet.woudt@houten.nl.

Wilt u de Gemeentelokettelefoon bellen met vragen? Dat kan op werkdagen van 9.00-12.30 uur, telefoonnummer (070) 333 41 30, of via e-mail: gemeenteloket@minszw.nl.

4 vragen over...

de armoedebeleidsmeter

Wat is de beste manier om de minima te ondersteunen? Ieder gemeente maakt daarin eigen afwegingen. De armoedebeleidsmeter helpt zorgvuldige keuzes te maken, beleid scherp te formuleren en een goede aansluiting tussen vraag en aanbod te realiseren.

Wat meet de armoedebeleidsmeter?

Het instrument meet de kwaliteit van het armoedebeleid. Hoe is het beleid vormgegeven? Missen er onderdelen? Zijn alle relevante partijen erbij betrokken? Is het werkproces goed gestroomlijnd en worden de juiste formulieren gebruikt? De toegevoegde waarde van de meter is vooral het integrale karakter ervan. Alle facetten komen aan bod, van visie en beleidsontwikkeling tot uitvoering, sturing en evaluatie. Het instrument focust op de kwaliteit van het proces en meet niet welke resultaten de gemeente heeft geboekt (al geeft de meter wel suggesties voor een kwantitatieve analyse).

Wat levert de meting op?

Gemeenten krijgen concrete adviezen om hun beleid te verbeteren. Het is een soort slimme digitale checklist waaruit helder naar voren komt of er zaken ontbreken of beter kunnen. Het instrument geeft suggesties voor een andere aanpak en biedt daarvoor handreikingen. Zo zijn er links naar nuttige informatie over armoedebeleid en schuldhelpverlening, zoals wet- en regelgeving, jurisprudentie, maar ook praktijkvoorbeelden. Per onderdeel krijgt de gemeente een rapportcijfer. Aan de hand van de adviezen kan de gemeente zelf een verbeterplan opstellen.

Hoe werkt het?

Gemeenten vullen een digitale vragenlijst in. Dat kan op uiteenlopende manieren. Voor een snelle scan van het beleid is het voldoende om de lijst door een beleidsmedewerker te laten invullen. In een uur ontstaat dan al een globaal beeld. Vervolgens is het mogelijk bepaalde onderdelen verder uit te diepen, bijvoorbeeld die punten die een onvoldoende scoorden. Ook voor een grondige doorlichting van het beleid is het instrument heel geschikt. In dat geval kan de lijst worden ingevuld door verschillende respondenten, van binnen én buiten de gemeente. Externe ondersteuning ligt dan voor de hand: iemand die de respons objectief kan wegen.

Voor welke gemeenten is het instrument handig?

Voor alle gemeenten. Juist omdat de meter op verschillende manieren te gebruiken is: als snelle scan, voor een doorlichting van het hele beleid of bepaalde onderdelen. Of als checklist, bijvoorbeeld ook bij de opzet van armoedebeleid. Bovendien kan de meter in beeld brengen welke voortgang er geboekt wordt: door hem periodiek in te vullen.

Meer informatie

De armoedebeleidsmeter is in opdracht van StimulanSZ (met subsidie van SZW) ontwikkeld door SGBO en Radar in 2003. In september 2006 is het instrument geactualiseerd. Abonnees van StimulanSZ kunnen de armoedebeleidsmeter gratis downloaden via www.stimulansz.nl. Bent u geen abonnee en hebt u toch interesse, of hebt u vragen, dan kunt u contact opnemen met Martijn Schut van StimulanSZ, telefoon 030 298 28 00 of martijn.schut@stimulansz.nl.

Beleidsadvies
 De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ. De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ.

Beleidsadvies
 De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ. De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ.

Beleidsadvies
 De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ. De armoedebeleidsmeter is ontwikkeld door StimulanSZ, een samenwerkingsverband van SGBO en Radar. Het instrument is gebaseerd op de Armoedebeleidsmeter van StimulanSZ.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Gratis uitgave